

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö VN/3796/2023

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN LAUSUNTO AHVENANMAA –TYÖRYHMÄN 2023 MIETINNÖSTÄ (SELVITYS ERÄISTÄ AHVENANMAAN ITSEHALLINNON KEHITTÄMISEEN LIITTYVISTÄ KYSYMYKSENASETTELUISTA)

Oikeusministeriö on pyytänyt maa- ja metsätalousministeriön lausuntoa Ahvenanmaa-työryhmän 2023 mietinnöstä (Selvitys eräistä Ahvenanmaan itsehallinnon kehittämiseen liittyvistä kysymyksenasetteluista). Pyydettyinä lausuntonaan maa- ja metsätalousministeriö esittää seuraavaa.

Oikeusministeriö asetti 24.3.2023 yhdessä Ahvenanmaan maakunnan hallituksen kanssa työryhmän, jonka tehtävänä oli muun muassa valmistella Ahvenanmaan itsehallintolakia koskevan esityksen jatkovalmistelua, jonka tavoitteena on uudistaa ja kehittää itsehallintojärjestelmää. Nyt lausunnolla oleva mietintö on Ahvenanmaa -työryhmän järjestyksessään toinen mietintö ja se koskee työryhmän toimeksiantoon sisältyneitä arviointi- ja selvitystehtäviä. Mietinnössä käsitellään itsehallintolakiuudistuksen yhteydessä nostettuja kysymyksenasetteluita perustuslain ja itsehallintolain keskinäisestä suhteesta, valtakunnan tehtävien siirtämisestä Ahvenanmaalla toimiville viranomaisille ja päinvastoin sekä tällaisen valtakunnan lainsäädännön soveltamisesta, Ahvenanmaan maaherrasta ja tämän nimittämisestä, itsehallintolain eräistä kielisäännöksistä sekä maakuntapäivien ja eduskunnan välisestä toimivallanjaosta poikkeusoloissa. Mietintöön on sisällytetty eräitä ratkaisuvaihtoehtoja edellä mainittuihin kysymyksenasetteluihin, jotka edellyttävät työryhmämietinnön mukaan tarkempia vaikutusten arviointeja.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että työryhmämietintöön sisältyvät selvitykset Ahvenanmaan itsehallinnon kehittämiseen ovat hyvää pohjaa ja taustamateriaalia oikeusministeriön 30.1.2025 asettaman työryhmän ja korkean tason seurantaryhmän (Työryhmä valmistelemaan ehdotusta hallituksen esitykseksi uudeksi Ahvenanmaan itsehallintolaksi VN/35482/2024) yhdeksi työn pohjaksi. Mainitun työryhmän mietinnössä tul-taneen ottamaan kantaa myös nyt lausunnolla olevassa mietintöön sisältyvien asiakokonaisuuksien ratkaisuehdotuksiin. Perustuslain osalta kysymykset kulminoituvat pal-jolti perusoikeuksiin, kansainvälisiin sopimuksiin ja perustuslain ja itsehallintolain yhteensovittamisongelmiin. Valtakunnan tehtävien siirtämisen osalta (sopimusasetukset) työryhmän tehtävänä oli valmistavassa tarkoituksessa arvioida ja selvittää valtakunnan tehtävien määräämistä Ahvenanmaalla toimiville viranomaisille ja päinvastoin sekä täl-laisen valtakunnan lainsäädännön soveltamista ja työryhmämietinnössä käydään läpi eri vaihtoehtoja sopimusasetusten osalta. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että sen hallinnonalalla nykyinen sopimusasetusjärjestelmä toimii varsin hyvin eikä suurempia ongelmia ole ilmennyt. Kielilainsäädännön osalta maa- ja metsätalousministeriö yh-tyy mietinnössä esitettyyn näkemykseen siitä, että Ahvenanmaan kielellinen asema on sinänsä jo nykyisellään oikeudellisesti selvä ja selkeä.

Toimivallan jaosta **poikkeusoloihin varautumista ja poikkeusoloja varten** työryhmän tehtävänä oli valmistavassa tarkoituksessa arvioida ja selvittää maakuntapäivien ja eduskunnan välistä toimivallanjakoa poikkeusolojen osalta huomioiden, että samaan aikaan on meneillään valmiuslain (1552/2011) uudistus. Työryhmämietinnön mukaan työryhmä näki joitakin epävarmuustekijöitä edellä mainitun toimeksiannon kohdan arvioinnissa ja selvittämisessä. Epävarmuustekijät johtuivat lähinnä valtioneuvostossa käynnissä olevasta uuden valmiuslain tarkistamisesta. Lisäksi työryhmässä vallitsi pääosin eri näkemys siitä, millaista arviointia ja selvitystä mietinnössä tulisi työryhmän toimeksiannon perusteella antaa tai voitaisiin tehdä.

Työryhmämietintöön sisältyykin kaksi liitettä, joista liitteessä 1 esitellään oikeusministeriön sihteeristössä työryhmää varten tuotettu arviointi- ja selvityspohja ja sen teksti perustuu tuolloin saatavilla olleisiin tietoihin. Liitteessä 2 esitetään puolestaan Ahvenanmaan maakunnan hallituksen kannanotot poikkeusoloja koskevasta toimivallanjaosta.

Liitteessä 1 tuodaan esiin neljä eri ratkaisuvaihtoehtoa eli

- 1) Eduskunnan nykyistä lainsäädäntövaltaa selkeytetään
- 2) Eduskunnan lainsäädäntövallan selkeyttäminen sillä rajoituksella, että eräiden valmiuslain mukaisten käyttöönottoasetusten voimaantulo Ahvenanmaalla edellyttää maakuntapäivien suostumusta
- 3) Poikkeusoloihin varautumista koskevan lainsäädäntövallan siirtäminen kuuluvaksi maakuntapäivien toimivaltaan
- 4) Itsehallintoviranomaisten hallintotoimivaltaa valmiusasioissa tai poikkeusoloissa koskevat säännökset (itsehallintolaissa tai itsehallintolain nojalla).

Edellä mainittujen ratkaisuvaihtoehtojen osalta maa- ja metsätalousministeriö alustavana näkemyksenään, että vaihtoehto numero 4:n mukainen ratkaisu siten, että itsehallintolain 30 §:ssä säädettäisiin, että maakunta hoitaa poikkeusoloihin varautumista ja poikkeusoloissa toimimista koskevia hallintotehtäviä joitakin osin (esimerkiksi niiltä osin kuin tehtävät muutoin kuin poikkeusoloissa kuuluvat maakunnan lainsäädäntövaltaan tai 30 §:n muun säännöksen mukaisesti sen hoidettaviksi), voisi olla toimiva. Edellä mainitun ratkaisuvaihtoehdon mukainen, sama lopputulos voitaisiin saavuttaa myös sopimusasetuksilla, joita eduskunnan perustuslakivaliokunta on tuonut esiin mahdollisena ratkaisuna.

Työryhmämietinnön liitteessä 2 Ahvenanmaan maakunnan hallituksen taholta arvioidaan ensinnäkin, että kysymys poikkeusoloja koskevasta toimivallanjaosta on kokonaisuudessaan nostettu keskusteluun liian ennen aikaisesti. Ahvenanmaan taholta ei myöskään kannatettu työryhmälle laadittua selvitystä poikkeusolojen toimivallanjaon tulkinnaasta. Työryhmään kuuluneet maakunnan hallituksen jäsenet eivät nähneet laajaan ongelmaan muuta ratkaisua kuin sen, että valtakunnan ja maakunnan välille perustetaan pikimmiten yhteinen työryhmä selvittämään ja ehdottamaan ratkaisuja. Maa- ja metsätalousministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena erillisen työryhmän perustamista valtakunnan ja maakunnan välille poikkeusoloihin liittyen.

Maa- ja metsätalousministerin käsityksen mukaan poikkeusoloihin varautumisen ja poikkeusolojen osalta perusvaihtoehdot ovat, ratkaistaanko valmiuslain uudistamisen yhteydessä esille nousseet Ahvenanmaan maakuntaa koskevat kysymykset nykyisen itsehallintolain puitteissa vai muutetaanko itsehallintolakia. Voimassa olevan itsehallintolain mukaan sopimusasetus on lähinnä se keino, jolla voidaan yhteensovittaa valtakunnan

ja maakunnan toimintaa poikkeusoloissa Ahvenanmaan maakunnassa. Valmiuslakityöryhmän toimikausi päättyy 30.6.2025.

Lopuksi maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että ministeriön näkemyksen mukaan edellisen Ahvenanmaa -työryhmän mietintöön sisältyvät kiireelliset muutokset Ahvenanmaan itsehallintolakiin (1144/1991) tulisi saattaa mahdollisimman pian eduskunnan käsiteltäviksi. Mainittuun edelliseen työryhmämietintöön sisältyi lakiehdotus itsehallintolain muuttamisesta muun muassa kotieläinten tarttuvien tautien torjuntaan liittyen. Maa- ja metsätalousministeriön on aiemmin (11.3.2024 / VN/3796/2023) antanut kyseisestä mietinnöstä lausuntonsa ja viittaa tältä osin tuossa lausunnossa esitettyyn.

Kansliapäällikkö

Pekka Pesonen

Lainsäädäntöneuvos

Katri Aho

VN/3796/2023-MMM-72

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: